

להתודע ולהגלות מחמדי התורה בכל דף בשי"ס

קידושין דף עז

בענין אין איסור חל על איסור

בקידושין דף ע"ז: אלמנה וגרושה וחללה זונה, האי תנא מאי קסבר, אי קסבר איסור חל על איסור, איפכא נמי, ואי קסבר אין איסור חל על איסור, אפילו כסדר הזה נמי לא. אמר רבא האי תנא איסור חל על איסור לית ליה, איסור מוסיף אית ליה, אלמנה אסורה לכהן גדול ושריא לכהן הדיוט, היא לה גרושה, מיגו דאיתוסף לה איסורא לגבי כהן הדיוט, איתוסף לה איסורא לגבי כהן גדול. ועדיין שריא למיכל בתרומה, היא לה חללה, מיגו דאיתוסף איסורא למיכל בתרומה, איתוסף איסורא לגבי כהן גדול, אלא זונה מאי איסור מוסיף אית בה. אמר רב חנא בר רב קטינא הואיל ושם זנות פוסל בישראל.

תני תנא קמיה ררב ששת כל שהוא ביקח הרי הוא בלא יקח כל שאינו ביקח אינו בלא יקח פרט לכהן גדול שבא על אחותו אלמנה. אמר ליה דאמר לך מני רבי שמעון היא דאמר אין איסור חל על איסור, דתניא רבי שמעון אומר האוכל נבילה ביום הכפורים פטור. דאי רבנן, הא אמרי איסור חל על איסור. אפי' תימא רבנן, כי אמרי רבנן איסור חל על איסור, הני מילי איסור חמור על איסור קל, אבל איסור קל על איסור חמור לא חייל.

- א -

בגדר איסור מוסיף

איסור על קרובים נוספים. ושם בהלכה ג' כתב דאינו נחשב איסור מוסיף אלא אם מצויין בעולם קרובים שחל עליהן האיסור השני, ומתוך שנאסר עליהן יתוסף איסור השני גם לזה, אבל אם אין קרובים מצויין בעולם, אינו נחשב איסור מוסיף, ואין אומרים שיחשב איסור מוסיף מפני שאילו היו בעולם אותן הקרובים היה חל עליהם האיסור, דמאתר שאין שם עתה הוספת איסור אצל קרובים, נמצא שאין האיסור השני מוסיף איסור. ומקורו מדברי הגמ' בכריתות שם.

מה שחללה נחשב איסור מוסיף על איסור גרושה מפני הוספת איסור אכילת תרומה, אמור גם בבת ישראל, ולא רק בבת כהן / איסור זונה לישראל נחשב איסור מוסיף אצל כהן, אע"ג שאין זה מוסיף איסור אצל הכהן / איסורי קירבה מצד כמה לאוין / שני גדרים באיסור מוסיף

- תוס' ר"י הזקן, רש"ש, קובץ הערות, בית מאיר -

ומקשה בחי' הרש"ש שהרי בסוגיין מתבאר דנחשב איסור מוסיף אפילו כשבפועל לא ניתוסף עליה איסור נוסף, שהרי כשנעשית זונה לא ניתוסף על הכהן גדול איסור, אלא דנחשב איסור מוסיף מפני שאם היא מזונה תחת בעלה, הרי היא נאסרה על בעלה, ומפני זה נחשב איסור מוסיף גם לגבי כהן גדול שיתחייב גם על איסור זונה, ומדוע לגבי קרובים הצריך הרמב"ם שיהיו הקרובים מצויים בעולם.

א. כפי האמור, גרושה שנעשית חללה לוקה גם על איסור חללה, משום דנחשב איסור מוסיף ע"י שחללה נאסרה באכילת תרומה. וכתב בתוס' ר"י הזקן דאיסור מוסיף היינו שבחתיכה האסורה מכבר נתוסף איסור שלא היה אסור עד עכשיו, ולכן בגרושה ונעשית חללה, כיון שאם האשה היא בת כהן, נתוסף באשה זו איסור אכילת תרומה שלא היתה אסורה עד עכשיו, לכן אפילו אם היא בת ישראל, חל עליה איסור חללה, ואם בא עליה עובר בין משום איסור גרושה בין משום איסור חללה, ע"כ.

אמנם בקובץ הערות סי' ל"ב (אות ג') מבאר דישינן שני סוגי איסור מוסיף, דיש איסור מוסיף כששני האיסורין הן שוין, ואין חומר באיסור אחד יותר מחבירו, כגון אשת אח שנעשית אחות אשה, שההוספה אחרי שנעשה אחות אשה הוא רק לגבי אותן הקרובים שנתוספו על ידי שנעשית אחות אשה, ולכן אינו נחשב לאיסור מוסיף אלא אם ישנן בעולם קרובים שעליהן ניתוסף איסור, ונחשב איסור מוסיף במה שניתוסף בה איסור כלפי שאר אנשים. אכן יש איסור מוסיף שעצם האיסור השני יש בו תוספת דינים יותר מן הראשון, כגון חללה שנעשית זונה, שזה נחשב איסור מוסיף מפני שאיסור חללה נאסר רק לכהנים, ואיסור זונה מציינו שאוסר גם בישראל, שאשה שמזנה תחת בעלה נאסרה עליו, והיינו שעצם האיסור השני הוא סוג איסור שמוסיף יותר מן האיסור הראשון, שהוא אוסר גם בישראל, ובאיסור מוסיף כזה שמצד סוג האיסור הוא אוסר יותר מן הראשון, אין צריך שבפועל יהא עכשיו אוסר יותר מן הראשון, אלא דכיון שבכח איסור זה לאסור יותר מן הראשון, הרי זה נחשב איסור מוסיף, אע"ג שעכשיו לא אסר בפועל יותר מן הראשון.

והיינו, דמה שלוקה על איסור חללה אינו דוקא אם הוא בת כהן שעל ידי שנעשית חללה ניתוסף בפועל איסור אכילת תרומה, אלא הוא הדין דבת ישראל שנעשית חללה נחשב איסור מוסיף, אע"ג שכבר היתה אסורה באכילת תרומה, דכיון שאצל בת כהן ניתוסף איסור אכילת תרומה על ידי שנעשית חללה, נחשב איסור מוסיף גם אצל בת ישראל.

ובחי' הרש"ש מוכיח כן דמה שאמרו דכהן גדול שבא על אלמנה גרושה וחללה לוקה משום כולן, אמור גם בבת ישראל, אע"ג שכשנעשית חללה לא ניתוסף בה איסור אכילת תרומה, כי כבר עומדת באיסור אכילת תרומה מחמת זרות, שהרי מה שאיסור זונה נחשב איסור מוסיף הוא הואיל ושם זנות פוסל בישראל, שאם זינתה תחתיו נאסרת על בעלה, והרי אצל כהן גדול לא ניתוסף תוספת איסור במה שנעשית זונה, ועם כל זה כיון דשם זנות מוסיף בעלמא איסור על בעלה, נחשב איסור מוסיף, א"כ הוא הדין בבת ישראל שנעשית חללה, נחשב איסור מוסיף במה שבת כהן שנעשית חללה נאסרה בתרומה.

ובבית מאיר (בסוגיין) מתקשה ג"כ בסתירת הלכות אלו, דבגמ' שלפנינו מוכח דאין צריך שיהא האיסור השני מוסיף איסור בפועל, ואילו בכריתות דף י"ד (הג"ל) מוכח דאינו נחשב איסור מוסיף אלא כשיש קרובים שהיא

והנה הרמב"ם בפרק ד' מהלכות שגגות הלכה ב' כתב דיש שבועל בעילה אחת ויתחייב עליה שמונה חטאות, משום בת בתו ומשום אחות אשתו ומשום כלתו ומשום אשת אחיו ומשום אשת אחי אביו ומשום אשת אביו ומשום אשת איש ומשום נדה. ומקורו ממשנה דכריתות דף י"ד: והוא מפרש שם האיך יצוייר שיחולו כל האיסורין האלו על ידי שכל אחד מוסיף

זו נשאת לאיש נוסף שגורם תוספות איסור לקרובים, אין זה נחשב הוספה ע"י השם לבד, בלתי אם יש בעולם מי שנאסרה עליו ע"י נישואין השניים, שיהא הוספת איסור בפועל. וראה השלמות והוספות א

נאסרה עליהם. והוא מתרץ ג"כ כעין זה, וכתב דכשנתחדש על החתיכה או על האשה שם חדש של איסור, כמו חללה או זונה או אלמנה, אין צריך שתהא ההוספה בפועל. אבל לגבי איסור מוסיף שמתהווה על ידי שאשה

- ב -

נבילה שנתנבלה ביום הכפורים

האיסורין יש תוספת נימוק שיחול איסורו יותר מעל השני, חל רק אותו האיסור ולא חל האיסור השני, כי בזה אין לומר 'הי מינייהו מפקית', שהרי יש סברא נוספת שיחול האיסור על הזה יותר מעל השני.

והנה הר"ן בנדרים דף י"ח. (ד"ה הלכך) כתב דמי שנשבע שלא יאכל ככר זה, ואחר כך אסר על עצמו ככר זה באיסור נדר ואמר קונם ככר זה עלי, חל איסור נדר על איסור שבועה, שהרי איסור שבועה הוא רק איסור גברא ואיסור קונם הוא איסור חפצא, ונמצא דעל ידי השבועה חל עליו רק איסור גברא, וכשחזר ואסר עליו הככר באיסור קונם נתוסף עליו איסור חפצא. אבל אם מתחילה אסר על עצמו ככר זה בקונם, ואחר כך נשבע שלא יאכל ככר זה, לא חל עליו השבועה, כי השבועה אינה מוספת תוספת איסור על איסור נדר במה שחל עליו איסור גברא, כי באיסור נדר כלול בו גם איסור גברא, ואין השבועה מוספת כלום על הנדר.

אמור מעתה, דאם אסר על עצמו ככר זה בשבועה וגם בנדר בדרך שיחולו שניהם ברגע אחד, יחול רק איסור נדר ולא יחול איסור שבועה, ואין אומרים בזה דבבת אחת חלין שני האיסורין, שהרי מה שחלין שני האיסורין הוא משום דהי מינייהו מפקית, אבל בנדר ושבועה, מאחר שהנדר חל גם אחרי שחל איסור שבועה, ואילו איסור שבועה אינו חל אחרי שכבר חל איסור נדר, לכן אין לומר בזה 'הי מינייהו מפקית', דודאי יש להעדיף שיחול איסור נדר יותר ממה שיחול איסור שבועה, שהרי איסור נדר חל אפילו אחרי שכבר חל איסור שבועה, ואילו איסור שבועה אינו חל אחרי שכבר חל איסור נדר, ואם כן כששניהם צריך שיחולו ברגע אחת, יחול רק איסור נדר ולא יחול איסור שבועה.

ועל פי זה כתב דהוא הדין לגבי איסור נבילה ויום הכיפורים כשנתנבלה הבהמה ביום הכיפורים, אין לומר דברגע שמתה ונפקע איסור אבר מן החי, יחולו עכשיו שני האיסורין בבת אחת, כי איסור אכילה ביום הכיפורים אינו אלא איסור גברא בלבד, שהאדם מזהר מלאכול ביום זה, אבל איסור נבילה הוא איסור חפצא, שהרי חל איסור בחפצא דנבילה, ולכן גם בבהמה שנתנבלה ביום הכיפורים לא יחולו שני האיסורין בבת אחת, כי אין לומר בזה 'הי מינייהו מפקית' שהרי איסור נבילה יש בו תוספת איסור מאיסור יום הכיפורים במה שחל בו איסור בחפצא, ואם כן אע"ג ששני האיסורין נולדו בבת אחת, חל רק איסור נבילה שיש בו גם איסור חפצא, ולא יחול איסור יוהכ"פ שאיסורו רק באיסור גברא.

בהמה בחייה אין בה איסור נבילה אלא איסור אבר מן החי / בנתנבלה ביוהכ"פ מדוע לא יחולו איסור נבילה ואיסור יוהכ"פ בבת אחת / מדוע בשני איסורין בבת אחת אין נוהג הכלל דכל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו / איסור חפצא חל על איסור גברא / שני איסורין בבת אחת ואחד הוא איסור גברא והשני איסור חפצא

- רש"י, ריטב"א, תוס' ר"ד, ר"ן, ברוך טעם -

ב. במה שאומר רבי שמעון דהאוכל נבילה ביום הכפורים פטור, מפרש רש"י (ד"ה פטור) דאיסור יום הכפורים אינו חל על איסור נבילה שכבר נאסרה כשנתנבלה מערב יום כפורים, כי כבר קדם איסור נבלה. ואפילו אם נתנבלה ביום הכפורים, לא חל עליה איסור יום הכפורים, כי לפני יוהכ"פ היתה כבר אסורה עליו משום איסור אבר מן החי, ע"כ.

אמנם בחידושי הריטב"א מקשה על דברי רש"י, שהרי בנתנבלה ביום הכיפורים ברגע שמתה ונתנבלה נפקע ממנה איסור אבר מן החי, ואם כן מדוע לא יחולו עכשיו איסור נבילה ואיסור יום הכיפורים בבת אחת, שהרי בשני איסורין בבת אחת מודה רבי שמעון דחלו שניהם, כדאי' ביבמות דף ל"ג. דמודה רבי שמעון בשני איסורין בבת אחת שחלין שניהם. וקושיא זו הקשו גם התוס' בשבועות דף כ"ד. (ד"ה האוכל).

אכן בספר ברוך טעם שער הכולל דין ב' (ד"ה ובזה, ועתה) מבאר מדוע אפילו בנתנבלה ביוהכ"פ לא חל איסור יוהכ"פ ואיסור נבילה בבת אחת, דהנה בעיקר הדין שאיסור חל על איסור בבת אחת, מקשה בתוס' ר"ד לעיל דף נ': שהרי שם אמרו דכל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו, ולכן המקדש שתי אחיות כאחת, שניהן אינן מקודשות, דכיון שלא חלין בהן קידושין זו אחר זו, גם בבת אחת לא חלו קידושין, ואם כן מדוע חלין שני איסורין בבת אחת, הרי מאחר שאין איסור חל על איסור בזה אחר זה, לא יהיו חלין גם בבת אחת, כי כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו. והוא מתרץ, כי בשני איסורין בבת אחת ודאי לא יעלה על הדעת לומר דכיון שאינן חלין בזה אחר זה, לא יחולו שניהם ויהיה פטור לגמרי, כי אלו הם דברי בדות, ואם כן אחד מהם על כרחך צריך שיהא חל, ואילו לומר שהאחד חל והשני לא חל, הי מינייהו מפקית, ולכן חלו שניהם.

וכתב בברוך טעם דלפי דברי התוס' ר"ד דמה שאיסור חל על איסור בבת אחת הוא משום דהי מינייהו מפקית, נמצא דבמקום שבאחד משני

השלמות והוספות

אין ממנין שני כהנים גדולים כאחד, ולענין איסור מוסיף צריך שיהא האיסור מוסיף בפועל בשעה זו, כמו שאמרו בכריתות דף י"ד: (הנ"ל) לגבי תוספת איסור קרובים דצריך שיהיו קרובים בעולם שניתוסף עליהם איסור.

אמנם לאור האמור חולק בבית מאיר על דברי הפנ"י שמדמה הוספת אלמנה לכהן גדול להוספת קרובים, כי דוקא בהוספת קרובים שלא נתחדש שם חדש צריך שיהיו קרובים בעולם, אבל בהוספת איסור אלמנה על איסור אחר, מאחר שזה הוספת שם חדש אין צריך שיהא תוספת איסור בפועל, כמו שחל שם זונה על איסור חללה אע"ג שלא ניתוסף איסור בפועל.

והוא מביא דברי הריטב"א שכתב ג"כ דלמאן דאמר דאיסור חל על איסור באיסור מוסיף חל איסור אלמנה על איסור אחר, כי לפני אלמנותה לא היתה אסורה אלא לכהן גדול זה שהוא אחיה, וכשנתאלמנה נאסרה לכהן גדול דעלמא, וכתב דאע"ג שאין שני כהנים גדולים בדור, הרי נאסרה על כהן משיח מלחמה או על כהן שעבר, או על ידי שתהא אסורה לכהן גדול שיתמנה אחריו של זה. ואם כן צריך לומר דגם התו"י לא נתכוין לומר שנחשב לאיסור מוסיף דוקא כשניתוסף איסור בפועל על כהן משיח מלחמה.

איסור אלמנה לכהן גדול חל על איסור אחרות מדין איסור מוסיף / אם זה דוקא כשיש כהן משיח מלחמה

- תוספות, תו"י, פני יהושע, בית מאיר, ריטב"א -

א. בגמ' מבואר דכהן גדול שבא על אחרות אלמנה אינו עובר על איסור אלמנה לכהן גדול, כי אין איסור אלמנה חל על איסור אחרות, שהרי כבר נאסרה עליו באיסור אחרות לפני שנעשית אלמנה. וכתבו בתוס' (ד"ה פרט) דזה אמור דוקא לרבי שמעון שסובר דאין איסור חל על איסור אפילו באיסור מוסיף, אבל לחכמים דבאיסור מוסיף חל איסור על איסור, חל איסור אלמנה על איסור אחרות, מדין איסור מוסיף, כי מתחילה היתה אסורה עליו רק מחמת איסור אחרות, וכשנתאלמנה ניתוסף עליה איסור אלמנה.

ובתו"י שם מפרשים דבריהם דכוונתם לומר דכשנעשית אלמנה נאסרה גם על כהן משיח מלחמה, כי גם כהן משיח מלחמה אסור באלמנה כמו כהן גדול.

וכתב בפני יהושע דהתו"י הוצרכו לפרש דכוונת התוס' הוא שנחשב איסור מוסיף מפני כהן משיח מלחמה, כי בלא זה לא מצינו שיהא איסור מוסיף, שהרי